

CHARACTERISTICS OF HUMAN CAPITAL REPRODUCTION IN THE DIGITAL ECONOMY

Boltaev Burkhon Sadinovich,

assistant of SamSU Khushmurodova Madin Shaimankulovna, 2nd year master of SamSU

Aripova Shahlo Abrorovna, Master of SamSU, 1st year

+998995296088, b.boltayev1982@gmail.com, +998901884260

Annotation

The article examines the features of the reproduction of human capital in the digital economy and approaches to the development of digital technologies.

In this article examines the features of the reproduction of human capital in the digital economy and approaches to the development of digital technologies.

Key words: reproduction of human capital, expanding the use of human capital, digital education, investment in human capital, reproductive approach.

Рақамли иқтисодиёт, шубҳасиз, инсон капиталидан фойдаланишни кенгайтиради, унга юқори сифатли интеллектуал даражада янги маъно беради. Ишчиларни малакаси ва касблари бўйича фарқлаш иқтисодиётнинг янги тузилишига мувофиқ тубдан ўзгариб боради, бу ерда билим ва технологиялар ишлаб чиқариш улуши, шунингдек, инновацион форматда хизмат кўрсатишнинг янги ва анъанавий турлари устунлик қилади. Янги иқтисодий форматнинг моҳияти рақамлаштириш, тармоқлаштириш, биопараметрик идентификациялаш, универсализация ва яқинлашиш тоифаларида очиб берилган.

Рақамлилаштириш таълим, бизнес ва жамиятдаги технологик, инсоний, инновацион ресурсларни бирлаштиради ва синтез қилади. Натижада, бутун ҳаёт давомида инсон капиталини такомиллаштириб, бутун меҳнат ҳаёти давомида олинishi мумкин бўлган таълим хизматларининг инновацион шакллари пайдо бўлди. Мутахассисларнинг фикрига кўра, таълим бозорининг рақамли қисми барқарор ўсиш динамикаси билан ажралиб туради ва 2023 йилга келиб ўртача йиллик ўсиш 17 фоизга тенг бўлган ҳолда 240 миллиард долларни ташкил этади. Фақатгина 2017-2021 йилларда олий маълумот олиш учун глобал бозор глобал ўртача йиллик ўсишни 20% ташкил этади.

Инсон капитали назарияси олдида янги вазифа турибди - уни миллий, минтақавий ва маҳаллий миқёсда миқдорий баҳолаш. Шу билан бирга, рақамли технологиялар объектив

статистик ҳисобни юритиш учун кенг имкониятларни очиб беради, бу эса меҳнат бозорини ривожлантириш ва модернизация қилиш жараёнларини чуқурроқ ўрганиш ва тушунишга имкон беради. Масалан, такрор ишлаб чиқариш ёндашуви Г. Баскерга инвестицияларнинг кенгайтирилган такрор ишлаб чиқаришда ролини намойиш этишга имкон берди, қачонки улар маълум бир чегаравий қийматга етганда, улар капиталнинг махсус шакли - инсон капиталида мужассамлашди.

Рақамли иқтисодиётда инсон капиталининг такрор ишлаб чиқарилиши ушбу тоифадаги сифат хусусиятларини кўпайтириш жараёнининг барча босқичларида ўзгартиради. Инсон капиталини такрор ишлаб чиқариш жараёнида шахснинг ҳаётининг циклини ҳисобга олиш зарур. Шундай қилиб, улар жинс хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда, етуклик, етуклик (биринчи ва иккинчи даврлар) ва қарилликни ажратиб турадилар. 1-жадвал

Инсон капиталини шакллантириш, тўплаш ва такрор ишлаб чиқариш модели

Йиллар ва ҳаёт цикллари	0-7 ёш	7-18 ёш	17-18 ёшдан 20-25 ёшгача	25 - 55 ёшлар орасида	55-60 ёш ва ундан катталар
Ҳаётининг циклининг мазмуни	Тарбия	Умумий таълим	Профессионал таълим	Меҳнат фаолияти	Пенсия Ёши
Инсон капиталининг турлари	Маданий ва ахлоқий тамойиллар		Меҳнат капитали	Инсон капиталининг барча турларини кўпайтириш	
	Интеллектуал ва ташкилий-тадбиркорлик капитали				
Инсон капиталига инвестиция манбалари	Ўз-ўзини ривожлантириш, ўзғўзини тарбиялаш				
	Оилавий харажатлар ва ота-оналарнинг (қариндошлар) парвариши				
	Оила харажатлари		Корхона сармоялари		
	Давлат бюджетидан ажратмалар				

Инсон капиталини кўпайтириш жараёнини таҳлил қилиш унинг қуйидаги босқичларини ажратиб олишга имкон беради:

- ходимларнинг кўпайиши. Ушбу бошланғич босқичда туғилган кундан бошлаб 16-18 ёшгача бўлган шахс умумий ўрта ва ўрта махсус, касб-хунар таълими олган оилада, мактабгача таълим муассасаларида шаклланади.

- ходимларнинг ривожланиши (18 ёшдан 25 ёшгача). Ушбу иккинчи босқичда олий маълумот ва тегишли касбий малакалар олинади.

- иш даври (25-60 (55) йил). Ушбу даврда олинган билим ва касбий маҳорат бевосита ижтимоий ишлаб чиқаришда қайта ўқитилиб, амалга оширилади ва такомиллаштирилади;

- пенсия муддати (60 (55) - 65 ёш). Ишни тугатгандан сўнг ва пенсия ёшига етганида, ходим одатда ижтимоий маҳсулотни яратиш жараёнини тарк этади, шу билан бирга унинг пассив иштирокчиси ва истеъмолчиси қолади.

Ўзбекистон Республикасида инсон салоҳиятини ривожлантириш ва уни кўпайтириш Ўзбекистон Республикаси Президентининг бешта устувор ташаббусини амалга оширишда кўзда тутилган бўлиб, улар қуйидагилар:

- биринчи ташаббус 2020-2025 йилларда 14 ёшдан 30 ёшгача бўлган икки миллион ёшларни маданият ва санъатга жалб қилишни ўз ичига олади.

- иккинчи ташаббус ёшларни спортга жалб қилишни кўзда тутди.

-учинчи ташаббус компьютер технологиялари ва Интернетдан самарали фойдаланишни ўз ичига олади. Бунинг учун 2025 йилга қадар Ўзбекистон Республикасида рақамли технологиялар бўйича бепул ўқув марказлари ва 19 мингга яқин ижтимоий объектлар яратилади, улар юқори тезлик билан таъминланади.

-тўртинчи ташаббус ёшлар маънавиятини, китобхонлик маданиятини ошириш ва китобхонликни оммалаштириш дастурини ишлаб чиқишни ўз ичига олади.;

- бешинчи ташаббус инсон салоҳиятини ривожлантириш, аёлларнинг имкониятларини яхшилаш ва амалга оширишни назарда тутди. Шундай қилиб, инсон капиталини такрор ишлаб чиқаришнинг моҳияти ва тамойиллари бешта ташаббусда баён этилган.

Адабиётлар рўйхати

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзаевнинг Олий Мажлисга мурожаатномаси. Халқ сўзи 2020 йил 30 декабрь.
2. Дятлов С. А., Ханхунова А. Ю. Особенности трансформации системы воспроизводства человеческого капитала в цифровой экономике // Известия СПбГЭУ. 2019. №2 (116).